

БЛАГОТВОРИТЕЛНИ ДРУЖЕСТВА И СЪЮЗИ В ПАВЛИКЕНИ

1919 – 1947 ГОД.

(резюме)

НЕЛИ ЦОНЕВА

Благотворителните дружества и организации в Павликени се учредяват в годините след Първата световна война. Създаването им е израз на човешкото състрадание и милосърдие, а дейността им е подчинена на идеята за подпомагане на най-бедните и безпомощни хора. Чрез тези организации обществото се опитва да помогне на семействата на загиналите на фронта и да се погрижи за техните сираци, за вдовиците и жертвите на войните. Основно с благотворителна цел в Павликенска околия са създадени организациите на Съюзите на запасните офицери и на запасните подофицери, Дружество „Инвалид”, Съюзът за закрила на децата, БЧК, Помощната организация, женските дружества.

По фронтовете на Балканските войни и по време на Първата световна война от община Павликени загиват общо 885 бойци и офицери. Поради суровите военновременни условия по бойните полета и разпространенията се холера сред воюващите, както и в следствие на тежки наранявания, 142 бойци от общо загиналите умират във военните лазарети и болници.

Войните оставят неизлечима следа за цял живот в душите на българските войници и офицери, животът на хиляди семейства се променя тотално, човешките драми и трагедии, предизвикани от ужасите на войните нямат реални материални измерения. В годините след Първата световна война в България се изграждат няколко обществено-политически организации, които си поставят за задача да обединят и да защитават интересите на ветераните от войните. През 1920г. е създаден Съюзът на бившите пленници и заложници, на следващата 1921г. е учреден Съюзът на жертвите от войната и е основано Дружество “Инвалид”. С подобни функции и с цел благотворителност се създават Съюзът на запасните офицерите и Съюзът на запасните подофицерите в България. Възникнали като културно-просветни организации още преди войните, през 1922г. те се федерират, стават масови, разширяват дейността си. В тях членуват голяма част от завърналите се живи ветерани от войните.

В Павликени Запасното подофицерско дружество “Хаджи Димитър” се създава на 3.12.1924г. с председател Ив. Михалев. В организацията

членуват подофицери от всички села на бившата Павликенска околия. С благотворителна цел се организират томболи, вечеринки, театрални постановки, продават се картички, ленти и други материали. Средствата от дейността на дружеството, както и от задължителния членски внос се раздават за подпомагане нуждите на съюзните членове и техните деца и семейства. През годините ръководството на дружеството многократно е променяно. Някои от първите ръководители на организацията са изключени поради възникнали политически противоречия. През 1930 г. дружеството се разцепва и паралелно съществуват две организации. Политическите промени в България след 19 май 1934 г. оказват влияние и върху Запасното подофицерско дружество в Павликени. През 1935г. дейността на организацията е съгласно Устав на Съюза на родолюбивите, благотворителни дружества на запасните подофицери в България (в сила от 01.01.1933г.)

Павликенското дружество на запасните подофицери е един от инициаторите за отчуждаване на земята в м. Дядопановата кория край с.Горна Липница и за построяването на паметника на загиналите от четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Към дружеството има учредена и посмъртна каса, която раздава помощи на семействата на дружествените членове. Ежегодно приходите и разходите на павликенското запасно подофицерско дружество са възлизали на сума от 7 хил. до 25 хил.лв. в различните години.

На 3.X.1934г. в Павликени се основава и Дружество на запасните офицери с 32 члена. Избрано е настоятелство с председател Ст. Колчев.

Една от първите обществени благотворителни организации в община Павликени е Съюзът за закрила на децата. В България той е основан още през 1925г. под „Височайшето покровителство на Нейно Величество царица Йоана” и под контрола на Министерството на вътрешните работи и народното здраве. В много селища на страната по образовани жени – лекарки или учителки, членове на женските дружества, създават първите съюзни организации. Задачата им е да подпомагат и да защитават интересите на всички деца до 18 – годишна възраст. Организацията има приет Устав с 9 члена, които точно регламентират целта, условията за членство и методите за работа.

В Павликени клон към Съюза за закрила на децата се основава през 1934 год. На 25 март по инициатива на Невяна Г.Попова и на учителите от Основното училище се полагат основите на организацията. Уставът на

Павликенския комитет е приет на Учредително събрание и е утвърден от Министерството на вътрешните работи и народното здраве с решение № 13975 от 25.02.1935 г.

Организацията има свой печат с овална форма и надпис: „Комитет за закрила на децата – Павликени”, а в средата е изписано 1934г. За постигане на хуманните задачи за детско подпомагане Съюзът се ръководи от „Програма за дейност на селските комитети за закрила на децата”, както и от указанията, публикувани в съюзното списание „Нашето дете”.

Комитетът за закрила на децата открива по селата от района забавачници за по-малките деца, а за по-големите – урежда занимални или детски работилници. Учредителите на комитета си поставят за задача да подпомагат бедни семейства при отглеждането на децата им, да уреждат трапезарии за бедните, да изпращат сираци, изоставени и болни деца в приюти и сиропиталища.

Заслуга на Комитета за защита на децата е организираният в Павликени през 1935 г дневен детски дом, в който през студените и зимни дни се занимават и възпитават 43 деца. Търсенето на нови форми за закрила на децата активизира дейността на Комитета през 1936 год. На 16 януари с.год. в Павликени е открита зимна детска забавачница в дома на Петър Попов. През 1936 год. е открита и лятна детска градина в Павликени за деца на 5-7 години, посещавана от 45 деца. Месечната такса за бедните деца е с отстъпка 50 %.

Благотворителната дейност на КЗД издига неговия авторитет сред павликенци и членовете му от 15 в началото нарастват на 63, а през 1936 год. са вече 98 души. За финансовото обезпечаване на всички посочени инициативи през 1936г. до края на м.август дружеството на КЗД е изразходил всичко 114 729 лева. Организацията притежава инвентар за 30 516 лева, от които през 1936 г. е набавил нов за 25 504 лева.

Участието на България в трите войни 1912-1918 год. оставя като тежка последица хиляди инвалиди, вдовици, сираци и разорени семейства. Техните проблеми и необходимостта да им се помогне в годините на следвоенната икономическа криза налагат създаването на Общ съюз на пострадалите от войните.

На 21.01.1936 год. в Павликени е основано Дружество “Инвалид” като част от Общия съюз на пострадалите от войните. Новоучреденото дружество е одобрено от Общия съюз с писмо № 514 от 24.01.1936г. Първоначално в него членуват 64 души – 34 от тях са от Павликени, 19 са

от с.Бутово, 7 от с.Градище, 2 от с.Батак и 2 от с.Ялари (дн.с.Русаля). Дружеството обединява инвалиди, вдовици и сираци на загиналите във войните. На членовете се издават членски книжки, срещу които получават финансова помощ. Дружество “Инвалид” – Павликени има свое знаме и знаменосец. На учредителното събрание на дружеството е избрано и първото му ръководство с председател на настоятелството Тодор Коларов.

Участието на България във Втората световна война и особено изпращането на български подразделения по фронтовете на войната през есента на 1944 г. и 1945 год., отключват нови спонтанни форми на милосърдие и предизвикват прояви на благотворителност в селищата около Павликени. Свой принос за разгрома на хитлерофашизма имат стотиците войници, офицери и доброволци от Павликенска околия. В състава на Българската народна армия, действаща на страната на антифашистката коалиция, участват над 1670 жители на селищата около Павликени. Деветдесет от тях загиват по фронтовете на войната в името на човешкото мирно и свободно съществуване. Десетки са ранените военнослужещи и останалите инвалиди за цял живот.

Докато мъжете воюват на фронта, в селищата на Павликенска околия, както и в цялата страна, се разраства всенародно движение под девиза: “Всичко за фронта, всичко за победата!”. Особено активно в това движение се включват жените и новосформираните женски дружества; местните дружества на Червен кръст и комитетите на Отечествения фронт. В края на 1944 год. и първите месеци на 1945г. в селищата на Павликенска околия се основават 30 женски дружества, в които членуват 3272 жени. В Павликени започва работа Околийско ръководство на Българския народен женски съюз, което организира помощни акции в селата на околията. Дружествата провеждат 77 акции, по време на които се приготвят сладкиши; плетат се чорапи, ръкавици и пуловери; шият се ризи и партенки. Най-много колети за фронта подготвят жените от селата Паскалевец, Горна Липница и Михалци. В Бяла черква само за една седмица през м.ноември 1944г. са събрани 1 700 хил.лв., както и много подаръци за фронта. Жените от Павликени посещават ранените войници в Плевенската военна болница, а децата от Основно училище събират 17 300 лева за бойците на фронта. През лятото на 1945г. жените в Павликенска околия организират 18 летни детски градини, в които са настанени 724 деца от Павликенска околия.

През зимата на 1944 до м.май на 1945 год. в селищата от околията се откриват пунктове за събиране на захар, брашно, плодове и други хранителни продукти; подготвят се стотици колети, които са изпратени на фронта. Дружествата на Червения кръст и ОФ-ските комитети успяват да

съберат помощи на стойност 2 400 хил.лв., които се разпределят за бойците на фронта и за подпомагане на войнишките семейства.

До средата на м.декември 1944г. на ж.п.гара Павликени има открит Подкрепителен пункт, на който се раздават над 100 кг цигари и хиляди закуски на минаващите влакове с бойци. В с. Михалци са събрани 145 кожи, 328 кърпи, 67 чифта чорапи, 46 чифта партенки, 23 чифта ръкавици, 70 калъпа сапун, 68 кг орехи, 1700 кутии цигари, 1000 кутии кибрит, 10 ризи и 60 000лв. В с.Дичин събират и изпращат на фронта 78 хил.лв. Помощната организация в околията провежда от 1 до 10 април 1945г. акция за събиране на помощи за фронта и за Втора хирургическа болница край Белград. От селата в района са събрани и изпратени 445 колета

Ярка проява на милосърдие в България е масовото движение за подпомагане на югославските деца. В Павликенска околия през 1945г. са настанени 243 югославски деца, които са разпределени по селищата: 99 деца и 6 учителки са в общежитието на Земеделското училище в Павликени, 65 са приютени в с.Върбовка, 33 деца с 3 учителки са в Русаля и 46 деца с 3 учителки са настанени в Бяла черква. В движението за подпомагане на югославските деца важна роля имат две благотворителни организации – Помощната организация и Български червен кръст.

В Павликени дружество на БЧК се основава на 8 юни 1936г., когато в Павликенското общинско управление се събират 15 учредители и под ръководството на група лекари създават дружеството. За ръководство на организацията е избрано Настоятелство с председател – д-р Йорданка Шопова – Пчелинска. С присъединяването на България на страната на анти хитлеристката коалиция се променя и дейността на дружествата на БЧК в Павликенска околия. Още през м.януари 1945 г. те получават първите указания за включване в акцията за подпомагане на югославските деца. Председател на дружеството по това време е д-р Ангел Симеонов. Само през януари 1945г за посрещане на югославските деца в с.Върбовка и в Сухиндол и за минаващите покрай Павликени групи с деца са приготвени 356 пакета със сладки.

Същинската работа по посрещане на югославските деца започва през м.март 1945г., когато в Павликени е организирано общежитие за 100 югославски деца. За председател на Околийското дружество е избран д.р Димитър Мошков. Пак по това време се изграждат и женски комитети към дружествата на БЧК. Но основната тежест при посрещане, настаняване и издръжка на югославските деца се поема от Помощната организация.

В Павликени през 1945г. се изгражда Околийски комитет на Помощната организация с председател –д-р Христов, а в околията са изградени 18 помощни организации с 1800 индивидуални члена. Дейността на дружествата е насочена към организиране на акции за набиране на средства и предмети с цел подпомагане на пострадалите във войните, политемигранти, за издръжка на децата от Югославия, Гърция,

Румъния, Корея. Помощната организация се самоиздържа, а средства за дейността се набират главно от акции, томболи, членски внос, театрални представления или от дарения. Освен индивидуални членове в структурите на П О са участвали като колективни членове и обществени организации – Дружество „Юнак”, Пчеларско дружество, Дружество на многодетните родители, Павликенското общо търговско сдружение и други.

Помощните организации по селата имат подкрепата на местните жители и в тях участват немалко индивидуални членове. В с.Росица на 30 март 1945г. учредители са 100 члена; в с.Карайсен – основаването е на 4 март с.г. със 118 члена; в Бяла черква –членуват 42 индивидуални и колективни члена. Докато в Павликенската помощна организация през 1945 г. членуват 105 члена, то през 1947 г. те са 496 индивидуални, а като колективни членове са записани: БРП(к), Общ земеделски професионален съюз, Кооперация „Съгласие”, Кооперация „Росина”, женското дружество, профсъюзните дружества на железничарите, на финансовите служители, на здравните работници и други. Структурите на Помощната организация са ликвидирани през 1949 г. поради изчерпване на функциите им и защото дейността на Помощната организация се покрива с дейността на БЧК.

Присъствието на югославските деца в околията провокира множество акции и инициативи. В Павликени са организирани 7 седянки, на които жените от града шият дрехи, плетат чорапи, шалове и пуловери. Членове на женските дружества дават дежурства в кухните и в общежитията, организират акции за събиране на пари, дрехи и хранителни продукти. В с. Михалци жените събират за югославските деца 95 хил.лв., много дрехи и хранителни продукти. В с.Карайсен женското дружество успява да събере за децата 5 200 лева. Жените от с.Недан се грижат за децата, настанените във Върбовка. По същото време в Павликенска околия са събрани и изпратени в помощ и на румънските деца 27 тона хранителни продукти. Подобни акции са организирани и в помощ на децата в Гърция.

Запазените в архива сведения за дейността на общежитията, в които са настанени югославските деца, са достатъчно красноречиви за милосърдието и благотворителността, която проявява народа ни. Само за общежитието в Павликени от настаняването им до 1 юни 1945 г. са изразходени 1 046 679 лв., а до края на м.август са били необходими още 1 млн.лв. Освен ежедневната грижа за храната, децата са получили обувки, горно и долно облекло, положени са медицински грижи за здравето им. При настаняването им децата са страдали от краста, заушка, дифтерит, малария, ревматизъм, заболявания на уши, очи и други органи. Едно от децата е страдало от наследствен сифилис, на други 4 са направени неотложни операции, някои са изпратени на лечение в други болници.

За югославските деца, настанени в Павликенска околия, са организирани множество срещи с български деца и гостувания в български семейства, посещения на исторически местности и запознаване с моменти

от историята на България. Децата са включвани във всички чествания и общоселски тържества в района, организирани са им екскурзии до съседни градове и до Варна. Равносметката за дейността на общежитието за югославски деца само в Павликени е за оборот от 2 097 848 лв. Не случайно задълженията на околийската Помощна организация към м.ХП.1945г. по параграфа за издръжка на югославските деца достига 1 млн.лв. Акциите за събиране на пари за погасяване на задълженията от югославските общежития продължават и през 1946 год.

Друга насока в дейността на околийската Помощна организация в Павликени през 1945 год. е материалното подпомагане на завръщащите се фронтовици, финансова помощ за семействата на най-бедните войници и офицери, грижа за децата, останали сираци и за вдовиците на загинали по фронтовете на войната.

Благотворителността е с дълбоки традиции в историческото развитие на Павликени. Част от обществените сгради са построени в резултат на благотворителните жестове на павликенци. Църквата е изцяло изградена не само с доброволния труд на хората, но с благотворителни жестове е изографисана и обзаведена, построена е камбанарията, направена е оградата. Богати семейства са подарявали ниви и имоти. Подобни благотворителни жестове са получили и павликенските училища, читалището и местните обществени организации. Но създаването на местните благотворителни организации и тяхната дейност в периода между двете световни войни е един нов, по-висш етап в развитието на това благородно движение. Развили дейността си след края на Първата световна война, в тежките условия на националната катастрофа, те изиграват важна роля за подпомагане на хората в тежките следвоенни години. Макар и с ограничени финансови възможности, тяхната дейност става значима морална подкрепа за пострадалите от войните. Жестовите на благотворителност и взаимопомощ са най-хуманния начин за проява на човешкото милосърдие. Да се проучва историята на благотворителните дружества и организации е необходимо не само за да знаем своето минало, но и за да почерпим опита на предците ни и да го приложим при необходимост в нашето съвремие. Защото и днес мнозина от нас се нуждаят от благотворителност и милосърдие.